

Go west, man - western-myten i undervisningen

ET FORLØB I DANSK

Af Jørgen Sørensen

Det følgende er en summarisk beskrivelse af et undervisningsprogram i western-myten, afviklet nogle gange på Aarhus Statsgymnasium, dels i 1g, dels i 2g. Bedst har arbejdet udviklet sig, hvor der har været mulighed for parallellæsning med historie - af indlysende grunde: eleverne får langt større, sammenhængende baggrundsviden end dansklæreren kan formidle: ekspansionens historie, Turners teorier, opgørene hermed m.m.m.

Forløbet, der har haft en varighed mellem 15 og 20 lektioner, var sammensat af følgende enkeltd dele, idet dog pkt. 8 og 9 de seneste par gange er udgået på grund af manglende aktualitet, med forkortelse af tidsforbruget til følge:

1. 'Kampen om Big Spring' - i serien 'Gunfight' 1977/8, 64 sider uden farver, Winthers forlag.
2. 'Jonah Hex. Velkommen til Paradis' - i serien 'Tomahawk' 1978/9, 32 sider i farver, hvoraf 'Jonah Hex' udgør 16, Williams forlag.
3. Skriftlig opgave i 'Fremmede er ikke velkomne' - i 'Sherif-serien' 1979/3, 64 sider uden farver, Winthers forlag.
4. Edward S. Ellis: 'Ulveøre'. Børnebog fra ca. 1900, udg. i Danmark første gang 1901, her i en udgave fra Spektrum 1970, 93 sider uden illustrationer.

5. 'Black Elk taler' - indianeren Black Elk's version af massakren ved Wounded Knee, den centrale begivenhed i 'Ulveøre'. Her efter Heino Døygard: 'Vestens erobring og Wounded Knee', (Gyldendal 1976).
6. To beretninger af Black Elk vedr. åndedans, et fænomen, der også indgår i 'Ulveøre', her fra 'Prærieindianernes religion' (Gyldendal 1979).
7. Avisen 'Arizona Republic's leder 27.3.1973 om Wounded Knee og avisen 'New York Times' leder 1.4.1973 om samme. Her fra samme bog som pkt. 5.
8. Artikler fra 'Land og Folk', 'Aalborg Stiftstidende' og 'Information' fra juli 1976 omhandlende Solvognens indianerhappening ved Rebild-festen samme år.
9. 'Rebild-dokument', en 7-minutters dokumentarfilm fra samme begivenhed, tidligere udlejet af Filmcentrum.
10. Spillefilm: 'Fort Apache' (1948) af John Ford (EBC-film). Ved et par af forløbene har været brugt 'Kavalleriets gule bånd' af John Ford eller 'Sheriffen' af Fred Zinnemann.

Formålet med forløbet har været

- a) at arbejde med massekommunikations-genrer, som alle eleverne (eller i hvert fald alle drengene!) på forhånd har et nærmere kendskab til: western-tegneserien og western-filmen
- b) at arbejde med et emne, som har været stadigt produktivt inden for mange forskellige genrer: romaner, film, tegneserier, reklame siden sidste del af forrige århundrede - uden dog at være forpligtet på at nå hele vejen rundt
- c) at skabe mulighed for parallel-læsning/tværfagligt samarbejde med i hvert fald historie, men, hvis brikkerne falder på plads, så også religion (det er endnu ikke lykkedes)
- d) at arbejde med et emne, der er centralt, fordi myten stadig indgår i verdens rigeste og mægtigste nations (og dermed vores?) selvforståelse
- e) at arbejde videre med afdækning af ideologien i trivial-genrer (i 1g indgår normalt et forløb i bl.a. seriebørnebogen)

Uddybning af forløbet:

Pkt. 1-3: Tegneserieanalyse:

Formålet med at stille de to første hæfter over for hinanden har været at vise et traditionelt, lille, billigt,

halvdårligt standardtegnet hæfte over for en ganske anden type, idet forskellen i ydre svarer til forskellen i indre: en traditionel konsolideringshistorie med en traditionel helt over for en langt mere splittet helt i en langt mindre naivt skildret verden.

Gennemgangen af første hæfte har dels været rent beskrivende: hvilke elementer indgår der i sproget, i hvilket omfang bruges de, hvilken funktion har de (format, streg, afstand, vinkel, teksttyper etc.) Dels en analyse af handlingsforløb, topografi, persongalleri, konflikter, alt sammen set i forhold til hinanden, med inddragelse af forkortede uddrag af 'Tegneserier. En ekspansions historie' (GMT 1973) i skematisk oversigtsform, udarbejdet af mig (bogen er ulæselig for eleverne, men et fint redskab for læreren). Her indgår en kort oversigt over tegneseriens historie, western-genrernes historie, western-tegneseriens under-genrer (ekspansions- og konsolideringshistorier, over tegneseriens univers og topografi, herunder naturkultur-kategorierne og deres indhold i denne sammenhæng. Arbejdet tenderer hele tiden mod det induktive, så oversigter udleveres først, når det er absolut nødvendigt eller som sammenfatning.

Ud fra alle de undersøgte elementer søges tekstens grundholdning ideologibestemt. Stikord bliver her: individualisme og frivillig kollektivitet, småborger over for storborger, kulturel natur og naturlig kultur, kernefamilie og frihed, udviklingstrin i USAs historie, immigranternes klassesdeling.

Genrens stadige popularitet søges tilknyttet kendte amerikanske (eller i det hele: vesterlandske) idealer (f.eks. præsident Reagan).

Det følgende hæfte, 'Jonah Hex', er i denne sammenhæng spændende fordi det i sit sprog adskiller sig fra det for-

rige, hvad hurtigt kan fremanalyseres, fordi der nu via arbejdet med det forrige hæfte foreligger en referensramme. Men også spændende, fordi det er langt mere komplekst i sin persontegning, i sin konflikt og sin konfliktløsning. Hvor helt og skurk(e) i første hæfte er entydige størrelser, rummer personen Jonah Hex i sig en dobbelthed, figurligt udtrykt ved at hans ene ansigtshalvdel er normal, den anden skrækindjagende forvrænget. Psykisk svarer hertil, at der bag den tilsyneladende kyniske professionelle killer gemmer sig et følsomt hjerte, der higer mod kærlighed, hjem og børn. Hvor byen i første hæfte er kulturens centrum, hvor kosmos reetableres, viser kulturen sig i dette hæfte betænkeligt moralsk anløben og ufølsom, kynisk udnyttende Jonah Hex' ene side, men afvisende over for den anden side: Paradise lost.

Den benyttede udgave er et genoptryk af den allerførste Jonah Hex-historie (fra o.1972), men med en interessant rammehistorie, hvor opfattelsen af både Jonah Hex og civilisationen synes forandret. En forsigtig relatering til amerikansk selvopfattelse i begyndelsen af 70'erne, baseret på Vietnam-erfaringerne, set i forhold til selvopfattelsen i slutningen af 70'erne, kan fastholde også tegneseriens historicitet.

Forløbets tredje del, den skriftlige opgave, bygger på den forrige gennemgang. Opgaven lyder på en analyse og fortolkning af 'Fremmede er ikke velkomne' med følgende uddybning: 'Besvarelsen skal rumme et kort referat, en undersøgelse af de forskellige konflikter og placeringen af hæftets forskellige personer i forhold hertil, af hæftets komposition, af historiens topografi, af tegneserie-sproget og dets funktion i dette hæfte.

Du må selv disponere gennemgangen af disse forhold på en sådan måde, at der kommer den bedst mulige sammenhæng i

din besvarelse, og du kan inddrage også andre forhold end de her nævnte, f.eks. en sammenligning med de andre hæfter, vi har arbejdet med'

'Fremmede er ikke velkomne' er en traditionel konsolideringshistorie, tegnet helt traditionelt som 'Kampen om Big Spring', men med flere indbyggede konflikter, bl.a. mellem hvide og indianere, samt med en mere kompliceret sammenhæng mellem topografi og de tilskrevne moralske værdier, idet fjenden også findes inden for kulturens egne rammer, repræsenterende korrupt pengemagt i kamp mod det frie ord.

Pkt. 4: Med 'Kampen om Big Spring' er indianerne introduceret i western-myten og forbindelsen til Ellis' 'Ulveøre' er dermed skabt. Edward Ellis, der var en af de første, der skrev indianerromaner af den nu så kendte type: spændende og med en spejderagtig helt, var skolelærer. Bogens sigte er klart didaktisk, dens - ikke særligt spændende, set med nutidens unges øjne! - handling afdækker en klart tidstypisk vurdering af indianerne og civilisationen og rummer en lige så klart medierende løsning på ekspansionskonflikter, idet en god indianer er en civiliseret indianer, og en god hvid en naturfortrolig, men 'kulturlig' hvid. Centralt i bogen er placeret massakren ved Wounded Knee, i forhold til bogens udgivelse en aktuel og kendt begivenhed, her beskrevet ud fra en hvid, helt uproblematisk kristen-moralsk uangribelig position.

I bogen er desuden enkle udtryk for frontier-ideologiske opfattelser af kønsroller og familie, alt hurtigt overskuet på det analytiske plan på grund af den forenkling, der hører børnebogen til, og efter gennemgangen af de tre hæfter også hurtigt fortolket, fordi det relevante apparat nu er (burde være!) indarbejdet.

Pkt. 5-9: Som kontrast-tekster til 'Ulveøre' læses derefter et par afsnit fra bogen 'Black Elk taler', hvor episoden ved Wounded Knee beskrives, som indianerne opfattede den. Sammenligningen mellem denne tekst og 'Ulveøre's' kapitel 7 og 8 gennemføres ret detaljeret med henblik på bl.a. selektion og farvning.

Havde religion været inddraget i samarbejdet, ville der selvsagt have været muligheder for uddybning af indianernes religion(er) og mødet med kristendommen. Under dette forløb indskrænkede arbejdet med indianernes religion sig til det, der var relevant i forbindelse med 'Ulveøre', nemlig den såkaldte åndedans, som dukkede op omkring 1890 og som sammen med massakren ved Wounded Knee var de sidste udslag af indianernes kamp for egen identitet.

Kampen i den allernyeste tid kunne med fordel uddybes, men blev kun berørt gennem et par uddrag fra amerikanske aviser i forbindelse med besættelsen af Wounded Knee i 1973 - samt (ved et enkelt forløb) film og tekster om Solvognens 'indianeroverfald' i Rebild.

Pkt. 10: Arbejdets sidste punkt er en gennemarbejdning af Ford: 'Ford Apache', den western-spillefilm, der hidtil har fungeret bedst. Jeg vil engang, om muligt, forsøge med Ford: 'Manden, der skød Liberty Valance' (1962), fordi denne film ikke blot udtrykker, men selv forholder sig til myten.

Det kan siges at være lidt pauvert kun at inddrage en enkelt film, når ikke mindst spillefilmen rummer så mange og så forskelligartede bud på western-myten og opgøret med den. Her som altid må afgørelsen baseres på en afvejning af utallige hensyn.

Alle, der har arbejdet med spillefilm i undervisningen, ved at en af vanskelighederne er, at man normalt kun kan arbejde ud fra et enkelt gennemsyn af filmen og de notater, det er muligt at tage herunder.

For at lette overblikket har jeg undertiden på forhånd udleveret følgende skematiske oversigt over de optrædende personer, deres professionelle, familiemæssige og topografiske placering (hvorved der selvfølgelig allerede er givet lidt af fortolkningen):

ØST: REGERING OG MILITÆRAKADEMI

FORT APACHE

Regimentet	KOMMANDANT: oberst Thursday....Phil	Kvinder og børn
	OFFICERER: kapt. York	
	kapt. Collongwood..Mrs. Coll.	
	løjtn. O'Rourk	
	UNDEROFFICERER: O'Rourk.....Mrs. O'Rourk	
MENIGE		

RESERVATETS DEPOTBESTYRER

INDIANERNE

VEST

Opgaven for eleverne under gennemsynet er da dels at prøve at fastholde filmens komposition, dels at fremanalyse de konflikter, som opstår undervejs, og den løsning, filmen gennem sin handling fremstiller. Samt selvfølgelig, hvilket sprog filmen anvender, ikke mindst i de centrale episoder.

En central konflikt er øststaternes (officersskolens) teoretiske forhold til problemerne i 'the far west', kombineret med krav om formel disciplin og regulativ-tvang over for praktisk erfaring i marken, uformel disciplin og commonsense, foragt for indianerne over for respekt. Andre konflikter er kærligheden på tværs af classeskel over for traditionsbundne krav til standsmæssig lighed, personlig ærgerrighed over for saglige og menneskelige hensyn, nationalfølelse over for hensynet til eget og ægtefælles liv. Alt underlagt den overordnede modsætning: indianerne over for de hvide.

Gennem filmens forløb præsenteres personerne og deres indbyrdes konflikter, karaktererne uddybes, og konflikterne, der er indbyrdes forbundne, tilspidses. Løsningen finder sted i første omgang gennem en tragisk slutning (hvor general Custers nederlag ved Little Big Horn ligger bag), men med en nøddør åben. Denne fører ind til den medierende slutning, hvor alle modsætninger ophæves, og hvor dele af western-myten: beundringen for de store personligheder, delvis ironisk demaskeres, men til fordel for opbygningen eller konsolideringen af en anden myte: hæren og den anonyme, selvopofrende mr. America, som bliver kontinuiteten i og bevareren af USA (og dermed 'den frie verden').

Filmen er fra 1948, og de amerikanske soldaters indsats i 2. verdenskrig ligger endnu i frisk erindring. Der er endnu mange, mange år til den Vietnamkrig, der er baggrunden for Jonah Hex og mange andre opgør - også i spillefilmen - med western-myten.

Samarbejdet med historie

Forløbet har dels været gennemført med to forskellige historielærere, dels som rent danskforløb, og helt klart har arbejdet været mere givende i første tilfælde end i

andet. Normalt vil historielæreren af hensyn til den historiske struktur, som han er forpligtet på, bygge et længere forløb op, f.eks. fra midten af 1700-tallet til f.eks. 1. verdenskrig, og det vil da være nødvendigt at aftale, hvornår det er mest hensigtsmæssigt for begge fag, at dette korterevarende forløb i dansk afvikles. Selvsagt er det af stor betydning for den sammenhæng, der gerne skulle opstå for eleverne, at begge lærere kan inddrage/henvise til det, der arbejdes med i det andet fag. Egentlig integration har ikke fundet sted, bortset fra en enkelt forevisning af 'Davy Crockett', som derefter både blev bearbejdet som historisk beretning set i forhold til andre kilder, og som æstetisk og ideologisk værk. Her udfra ville der iøvrigt være glimrende lejlighed til at forsøge at præcisere forskelle på og ligheder mellem de to fag, en for både videnskabsfagene, skolefagene og dermed for både lærere og elever vigtig afklaring.

Jørgen Sørensen er ansat ved Århus Statsgymnasium.

Intern skoleradio på Fredericia gymnasium

ET FORLØB I DANSK

Af Arvid Bech Nielsen

Det er starten på 3. time, 1c er på vej ind i klassen, direkte fra morgensamlingen. "Hvorfor kan de ikke holde deres kæft, når der er meddelelser?" "Ja, jeg fik ikke fat på, hvad hende fra elevrådet sagde". Almindelig misstemning krydret med lidt forargelse, - stadig lidt respekt hos 1g'erne for gymnasiet. - "2. og 3.g'erne kan ikke være bekendt at opføre sig sådan".

"Hvorfor gør vi ikke noget ved det?" - Vørsågod en høj flot aflevering indover fra en pige nede i hjørnet. Klassen, der fungerer åbent og godt socialt tager imod afleveringen og dansktimen går med diskussioner om, hvad klassen kan gøre. Ret hurtigt bliver forargelsen over de andre elever afløst af en mere håndfast irritation over at kommunikationen ved morgensamlingen er for dårlig. Der smutter simpelthen for mange meddelelser for eleverne.

Elevernes meninger om årsagerne til dette er mange: selve formen med meddelelser fra en talerstol er for kedelig, formen er den samme hver gang og inspirerer ikke, i 10-frikvarteret har eleverne for travlt med at hente kaffe og te, der er tradition for, at man godt må lade være med at høre efter, at det er elevernes fritid, 10 min, hvor skolen er dem uvedkommende, at der altid er elever, der ikke når frem til fællesarealet, hvor morgensamlingen finder sted.